

**СОЦІОДЕМОГРАФІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ
ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ
НА РИНКУ ПРАЦІ**

*Л.С. ЛІСОГОР,
доктор економічних наук, провідний
науковий співробітник Інституту демографії
та соціальних досліджень НАН України*

В умовах ринково орієнтованого розвитку економіки України на ринок праці посилюється вплив демографічних чинників, що обумовлюють зрушення у демографічній структурі населення. Насамперед, це зміни соціально-демографічних основ відтворення населення, які формують обсяги пропозиції робочої сили на ринку праці та містять компоненти, що різноспрямовано впливають на структуру зайнятості.

Дослідженню проблем впливу демографічних чинників на розвиток ринку праці присвячено достатньо уваги у вітчизняній науковій літературі. Це, перш за все, дослідження чинників впливу на пропозицію робочої сили на ринку праці, що представлені у наукових працях вітчизняних вчених-економістів В.С. Васильченка, С.М. Злупка, І.С. Кравченко, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, Н.Д. Лукьянченко, Л.Г. Ткаченко, В.В. Онікієнка, В.М. Петюха, С.І. Пирожкова, У. Я. Садової.

Однак дотепер недостатньо розробленими залишаються окремі аспекти дослідження соціально-демографічних детермінант ринку праці, що стосуються аналізу чинників впливу на обсяги пропозиції робочої сили з позицій змін статеві-вікової структури. Тому *метою* цієї статті є здійснення індексного аналізу чинників впливу на динаміку обсягів пропозиції робочої сили на ринку праці, пов'язаних зі змінами у структурі населення за статеві-віковими ознаками, а також залежно від місця проживання.

Зрушення у демографічній структурі економічно активного населення країни характеризуються недостатньо високим ступенем динамічності, що обумовлене скороченням обсягів пропозиції робочої сили.

Стан ринку праці безпосередньо залежить від впливу соціально-демографічних чинників, зокрема, чисельності контингенту працездатного населення та його навантаження непрацездатними особами. Можливості використання наявного трудового потенціалу обумовлені демографічною поведінкою населення.

Причому такі демографічні чинники, як укладання шлюбу, народження дітей, стан здоров'я, територіальна мобільність безпосередньо впливають на економічну активність населення.

Соціодемографічна ситуація в Україні характеризується наростанням депопуляційних процесів: з 1991 року коефіцієнт природного приросту населення став від'ємним, досягнувши у 2002 р. пікового значення (-7,6‰); з 1994 р. набуло від'ємних значень і сальдо міграцій (хоча його вплив на скорочення чисельності населення не настільки вагомий). Загалом протягом 1989–2006 рр., незважаючи на зменшення чисельності постійного населення України, частка населення працездатного віку у загальній чисельності населення зросла з 55,8% у 1989 р. до 60,6% у 2006 р. (рис. 1).

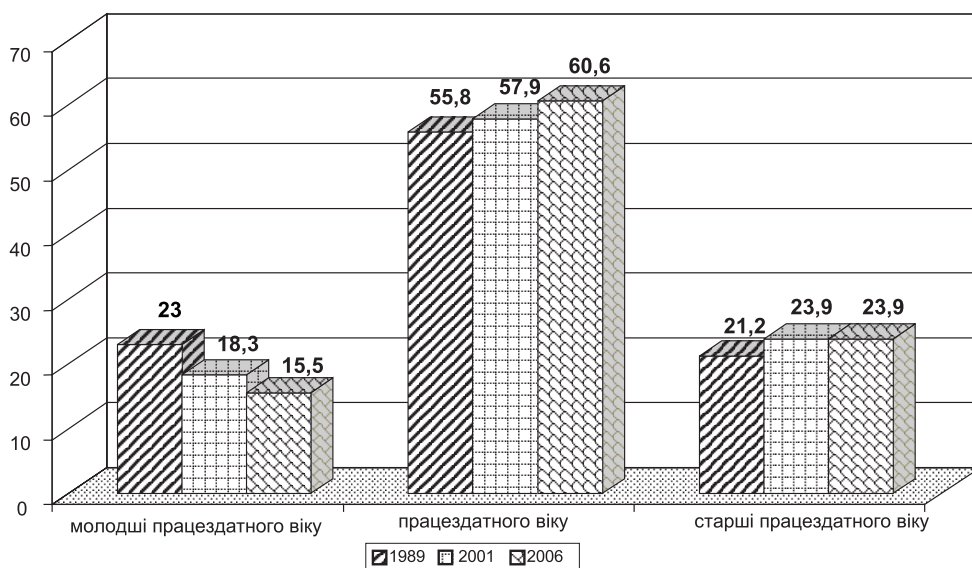

Рис. 1. Зміни вікової структури населення України, %

Джерело: Рівень освіти населення України (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року). Держкомстат України. За ред. О.Г.Осауленко. – ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2003. – CD – Видавництво “ІНФОДИСК”, –2003., –С. 13–17; Розподіл постійного населення України за статтю та віком (станом на 1 січня 2007 р.). Статистичний збірник. – Державний комітет статистики, 2007. – С. 8–9

Загальне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб з числа населення працездатного віку зменшилося протягом 1989–2006 рр. з 791 до 651 непрацездатних особи. При цьому навантаження дітьми різко скоротилося (з 412 до 256), а особами пенсійного віку – помітно зросло (з 379 до 395) [1, с. 26]. Структурні зрушення у віковій структурі населення пояснюються, передовсім, скороченням народжуваності, що обумовлено загальними тенденціями постаріння, характерними для світового демографічного розвитку (навіть незважаючи на уповільнення темпів скорочення, яке спостерігається протягом останніх

років), нестабільністю соціально-економічного становища в країні протягом трансформаційного періоду, погіршенням стану здоров'я населення та екологічної ситуації в країні. Загальна кількість дітей у віці до 16 років зменшилася майже на чверть, що стало причиною зростання рівня старіння населення.

Водночас необхідно відзначити, що обсяги пропозиції робочої сили формуються саме під впливом посилення тенденцій постаріння населення. При цьому слід враховувати, що процес старіння націй є об'єктивним результатом еволюції демографічних процесів, обумовлених особливостями соціально-економічного розвитку різних країн. Згідно з прогнозними даними ПАСА, щомісячне збільшення населення світу у віці понад 65 років до 2010 р. становитиме близько 850 тис. осіб [2, с. 41].

Поглиблюється процес старіння самої робочої сили – частка осіб старшого працездатного віку (40 років і старше) у складі населення реального працездатного віку (від 18 років до настання встановленого пенсійного віку – 55 років для жінок і 60 років для чоловіків) поступово зростає. Процес старіння населення України відбувався переважно “знизу” – за рахунок падіння народжуваності, що, відповідно, зумовлювало більш інтенсивне скорочення частки населення у віці, молодшому за працездатний, у складі постійного населення (з 23,0 % у 1989 р. до 15,5% у 2006 р.) [1, с. 8]. Кількість дітей у “навантаженні” працездатних непрацездатними продовжувала зменшуватися; у 2006 р. сумарний коефіцієнт народжуваності становив 1,3 (1,21 – в міській місцевості, 1,58 – в сільській місцевості); однак враховуючи, що за існуючих вікових показників одна жінка протягом життя може народити в середньому лише 1,2 дитини, цього недостатньо навіть для простого відтворення населення.

Разом з тим поступове зростання частки пенсіонерів у структурі постійного населення країни обумовлене, насамперед, значним перебільшенням чисельності контингенту осіб, що виходять за межі працездатного віку, над чисельністю молоді, яка вперше входить на ринок праці. Це призводить до збільшення навантаження працездатного населення з боку осіб пенсійного віку. Саме це збільшення демографічного навантаження на осіб працездатного віку виступає важливим демографічним чинником, який суттєво впливає на інтенсивність демографічних процесів, та, у кінцевому рахунку, на формування обсягів пропозиції робочої сили.

Превалювання тенденції постаріння населення проявляється у тому, що, поряд зі зменшенням частки дітей у загальній кількості населення, відбувається поступове підвищення частки осіб у віці, старшому за працездатний, що зумовлює наростаюче постаріння населення. Згідно з даними демографічного прогнозу Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України до 2050 р., у найближчій перспективі у віковому складі населення відбудуться значні зміни. Так, за середнім варіантом прогнозу чисельність населення країни на середину 2050 р. оцінюється на рівні 36 158,4 тис. осіб. За умови працездатного віку 16–59 (для жінок 16–54 р.) на 1000 осіб у працездатному віці припадатиме 727 у непрацездатному [3, с. 108]. Поступове переміщення вікових деформацій у більш старші вікові групи, підвищення рівня смертності обумовлює суттєві зрушення у демоекономічній структурі населення країни у бік скорочення обсягів

пропозиції робочої сили та посилення конкуренції на ринку праці (з боку роботодавців) за найм працівників економічно активного віку.

Рівень старіння населення України (частка осіб віком 60 років і старші) залишається одним з найвищих у Європі. Вже тривалий час він тримається біля позначки 21%, що за міжнародною шкалою оцінюється як дуже старе населення. Водночас Україна має надто низькі показники народжуваності. Такий перебіг демографічних процесів свідчить про те, що розраховувати на значне зростання пропозиції робочої сили в Україні не доводиться не лише у найближчій, а й у довгостроковій перспективі.

Не менш важливим чинником змін демографічної структури населення виступає динаміка смертності, яка характеризує наявні проблеми та резерви збереження здоров'я і підвищення життєздатності населення. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, стандартизований коефіцієнт смертності чоловіків у віці 15–29 років у 3,4 раза, віком 30–44 роки – у 5,8 раза, і віком 45–64 роки – у 4,1 раза вище, ніж відповідні показники для їх ровесників із Західної Європи. Стосовно жінок слід зазначити, що рівень смертності у трудоактивному віці у 2006 р. був майже у три рази вище, ніж у Західній Європі [4, с. 68].

Демографічна основа відтворення трудового потенціалу, що формує обсяги пропозиції робочої сили на ринку праці, містить компоненти, які різноспрямовано впливають на структуру зайнятості. Існування тимчасового лагу впливу народжуваності на зайнятість відзначається віковою межею початку працездатного віку (16 років), тоді як збільшення рівнів захворюваності та смертності населення, зростання частки пенсіонерів серед зайнятих деструктивним чином впливають на обсяги пропозиції робочої сили.

Дослідження соціально-демографічних детермінант ринку праці України передбачає виявлення пріоритетності чинників впливу на динаміку обсягів пропозиції робочої сили на ринку праці на основі індексного аналізу. З цією метою на основі ряду статистичних даних про повікову структуру населення, рівні економічної активності населення (за віковими групами) був побудований індекс економічної активності населення (I_{ql}).

Для розрахунку цього індексу використовувалися відповідні формули:

$$I_1 = \frac{\sum_i^n q_1 l_1}{\sum_i^n q_1 l_0} \quad (1)$$

$$I_q = \frac{\sum_i^n q_1 l_0}{\sum_i^n q_0 l_0}, \quad (2)$$

де q_0 – чисельність населення в базовому році;

l_0 – рівень економічної активності населення в базовому році;

q_1 – чисельність населення в поточному році;

l_1 – рівень економічної активності населення в поточному році.

Загальний індекс економічної активності I_{ql} обраховується як добуток I_1 та I_q .

$$I_{ql} = I_1 \cdot I_q \quad (3)$$

Результати розрахунку індексів економічної активності I_{q1} за віковими групами населення наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Індекси економічної активності I_{q1} за віковими групами населення України

Вікові групи населення	2000 q_0	2000 l_0	2006 q_1	2006 l_1
	63,2	36 149,20	62,2	35 787,50
15-24	40,1	7 275,90	40,8	7 527,20
25-29	84,7	3 408,90	81,4	3 439,30
30-34	87,5	3 191,80	84,3	3 308,90
35-39	88,2	3 742,30	86	3 087,00
40-49	87,1	7 241,60	84,7	7 048,50
50-59	65,1	5 284,00	63,4	6 009,90
60-70	19,8	6 004,70	21,4	5 366,70

Розраховано за даними статистичного збірника “Економічна активність населення України у 2006 р”. – К.: Держкомстат України, 2007. – С. 134, 135

$$I_{q1} = 0,992086 \cdot 0,981888 = 0,974118$$

На основі проведеного індексного аналізу економічної активності населення за віковими групами можна зробити висновок про внесок фактора зміни рівнів економічної активності у зменшення чисельності економічно активного населення країни. Динаміка кількісних змін чисельності населення країни також виступає впливовим чинником зменшення чисельності економічно активного населення, що, відповідно, формуватиме обсяги пропозиції на ринку праці. Скорочення обсягів пропозиції робочої сили стало наслідком сукупного впливу зменшення чисельності населення та зниження рівнів економічної активності.

Зменшення загальної чисельності населення країни, яке істотно впливає на 2,6-відсоткове скорочення чисельності економічної активності населення за період 2000–2006 рр. [1, с. 66], лише незначною мірою відбувається за рахунок власного розвинутих країнам природного “демографічного переходу”. Вагомим чинником ослаблення економічної активності населення виступають структурні коливання часток окремих високоактивних груп в когорті 25–49-річного контингенту економічно активного населення, збільшення в його складі частки вікових груп із порівняно низькою економічною активністю. Представники цих груп характеризуються обмеженістю ресурсів отриманих знань, належного досвіду роботи (представники молодших вікових груп); слабкістю мотивації до підвищення рівня ініціативності, ступеня адаптованості до кон’юнктурних змін, обмеженістю ресурсів фізичних можливостей реалізації власної економічної активності (представники передпенсійних вікових груп), що значно ослаблює їх конкурентні позиції на ринку праці.

Дослідження впливу на динаміку обсягів пропозиції робочої сили на ринку праці передбачає також аналіз статево-вікової структури економічно активного населення та визначення чинників пріоритетного впливу на її зміну. На основі індексного аналізу був побудований індекс економічної активності населення (I_{ql}) (з урахуванням статево-вікової структури), розрахунок якого здійснювався на основі запропонованих вище формул. Результати розрахунку індексів економічної активності I_{ql} за віковими групами населення та статтю наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Індекси економічної активності I_{ql} за віковими групами населення та статтю в Україні

Чоловіки	2000 q_0	2000 l_0	2006 q_1	2006 l_1
15-24	3694,2	42,8	3840,9	45,4
25-29	1709,3	90	1728,3	89,3
30-34	1577,3	91	1635	90,8
35-39	1821	90,9	1511	89,7
40-49	3435,6	88,9	3324,7	86,6
50-59	2355	76,6	2687	72,9
60-70	2464,1	24,7	2096,4	24,6
Жінки				
15-24	3581,7	37,3	3686,3	36,1
25-29	1699,6	79,4	1711	73,4
30-34	1614,5	84	1673,9	77,9
35-39	1921,3	85,6	1576	82,5
40-49	3806	85,5	3723,8	83
50-59	2929	55,8	3322,9	55,7
60-70	3540,6	16,3	3270,3	19,3

Розраховано за даними статистичного збірника “Економічна активність населення України у 2006 р”. – К.: Держкомстат України, 2007. –С. 134, 135

$$I_{ql \text{ чоловіки}} = 0,990371 \cdot 0,992763 = 0,983205$$

$$I_{ql \text{ жінки}} = 0,973221 \cdot 0,991736 = 0,96518$$

Проаналізувавши статево-повіковий склад пропозиції робочої сили, необхідно відзначити, що істотні зрушення у віковій структурі економічно активних чоловіків обумовлені, насамперед, існуючою нерівномірністю розподілу економічної активності між представниками окремих вікових груп, та непропорційністю структурних зрушень у складі вікових груп економічно активного населення (чоловіків). Передусім, це стосується зменшення частки високоактивних віко-

вих груп (35–39 років та 40–49 років) у когорті 25–54-річного чоловічого контингенту економічно активного населення (у групі 35–39 років – з 14,18% у 2000 р. до 11,81% у 2006 р., відповідно; та у групі 40–49 років – з 26,15% у 2000 р. до 25,08% у 2006 р.), що є наслідком зниження рівня економічної активності серед чоловіків саме цієї вікової категорії. Дія тенденції до зменшення частки жінок у структурі пояснюється, насамперед, значним зниженням економічної активності жінок, які перебувають у складі граничних вікових груп.

Відмінності повікових показників економічної активності за статтю менш виражені і, загалом, мають об'єктивний характер. Найбільша різниця спостерігається серед молоді та осіб віком 50–59 років. У першому випадку причини більш низької економічної активності жінок обумовлені ролевими настановами народження та виховання дітей, а також більшою спрямованістю жінок на здобуття вищої освіти. У другому випадку причина – більш ранній вік виходу на пенсію для жінок.

Розподіл обсягів пропозиції робочої сили залежить не тільки від статево-вікової структури економічно активного населення, а й від пропорцій її розподілу за типом поселень (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси економічної активності I_{q_i} за віковими групами населення та місцем проживання

Міське населення	2000 q_0	2000 l_0	2006 q_1	2006 l_1
15-24	5251,6	38,4	5342	38,7
25-29	2376,6	86,1	2473,7	82,6
30-34	2194,2	88,9	2331	84,9
35-39	2641,2	89,1	2121,8	87,3
40-49	5209,6	87,9	4974,9	85,2
50-59	3595,4	66,3	4305,3	61,9
60-70	3664	16,5	3421,8	13,2
Сільське населення				
15-24	2024,3	44,4	2185,2	46,2
25-29	1032,3	81,7	965,6	78,3
30-34	997,6	84,4	977,9	82,7
35-39	1101,1	86,1	965,2	83,4
40-49	2032	85	2073,6	83,4
50-59	1688,6	62,4	1704,6	67,3
60-70	2340,7	24,8	1944,9	35,7

Розраховано за даними статистичного збірника “Економічна активність населення України у 2006 р”. – К.: Держкомстат України, 2007. –С. 134, 135

$$I_{ql \text{ місто}} = 0,959923 \cdot 1,000097 = 0,960016$$

$$I_{ql \text{ село}} = 1,033634 \cdot 0,975411 = 1,008219$$

Істотні відмінності повікових показників економічної активності спостерігаються залежно від місця проживання населення. Найбільш вагомими чинниками змін чисельності економічно активного населення, яке проживає у сільській місцевості, виступають як демоекономічні наслідки процесу депопуляції сільського населення та збільшення рівня його постаріння, так і методологічні зміни у статистиці розрахунку економічно активного сільського населення. Деформованість вікового складу економічно активного сільського населення проявляється через зростання частки низькопродуктивних граничних груп (вікових груп 50–59 та 60–70 років) у складі контингенту економічно активного населення, яке проживає в сільській місцевості (з 62,4% у 2000 р. до 67,3% у 2006 р. (перша група) та з 24,8% у 2000 р. до 35,7% у 2006 р. (друга група)). Це може бути пояснено як методологічними змінами, які відбулися протягом останніх років у статистичній оцінці економічної активності сільського населення, так і об'єктивним ходом демографічних процесів у сільській місцевості. Зменшується частка продуктивних груп у складі економічно активного сільського населення, що також істотно впливає на зміни демографічної складової пропозиції робочої сили сільського населення. Ці процеси відбуваються за рахунок переміщень учасників вікових груп, на які найбільшою мірою впливали сформовані протягом попередніх років демографічні деформації, у граничні вікові групи [2, с. 61].

Рівень економічної активності сільської молоді віком 15–24 роки помітно вищий, ніж міської (відповідно, 46,2% і 38,7% у 2006 р.). Сільська молодь раніше починає виходити на ринок праці, оскільки має обмежений доступ до навчальних закладів (особливо це стосується закладів професійної освіти). У середніх вікових групах (25–49 років) рівень економічної активності сільського населення, порівняно з міським, значно нижчий (на 2–4 відсоткових пункти). Це пояснюється дією наступних чинників, зокрема, вищим рівнем шлюбності та народжуваності, сезонним циклом сільськогосподарського виробництва та його залежністю від природнокліматичних умов, а також обмеженістю масштабів сільського ринку праці. Проте серед осіб старшого віку (50–70 років) у сільській місцевості рівень економічної активності набагато вищий, що пов'язано з веденням особистих селянських господарств.

Рівень освіти посідає важливе місце у системі соціально-демографічних характеристик робочої сили. Однак методологічні зміни, в останні роки у програмі обстеження значно ускладнили можливість оцінки динаміки освітніх змін. З 2004 року до класифікації рівнів освіти, яка використовувалася в обстеженні економічної активності у 1999–2003 рр., було внесено відповідні зміни: з переліку рівнів освіти було вилучено професійно-технічну освіту, а особам, які закінчили ПТУ, було присвоєно рівень „повної загальної середньої” освіти. Це здійснено з метою наближення національних освітніх стан-

дартів до рівня міжнародних, що дозволить включити Україну до рейтингу міжнародних порівнянь. Однак запровадження цих змін істотно звузило можливості аналізу освітньо-кваліфікаційного рівня робочої сили.

Згідно з даними обстежень економічної активності населення, обсяги пропозиції робочої сили з високим рівнем освіти на ринку праці України постійно збільшуються. Чисельність економічно активного населення з повною вищою освітою протягом 2000–2006 рр. зросла на 554,0 тис. осіб, а їх частка в загальній пропозиції робочої сили збільшилася з 19,0% у 2000 р. до 21,95% у 2006 р. Здобуття вищої освіти значно збільшує шанси успішного працевлаштування, та, відповідно, підвищує рівні економічної активності та зайнятості.

Водночас є значні відмінності в освітньому рівні економічно активного сільського населення, порівняно з учасниками міського ринку праці. У 2006 р. у міській місцевості майже 27,9% економічно активного населення мали повну вищу освіту. Серед економічно активного сільського населення питома вага осіб з повною та неповною вищою освітою втричі менша, ніж у містах. Збереження значного відставання якості освітнього потенціалу економічно активного населення, що проживає у сільській місцевості, пояснюється загальним низьким освітнім рівнем сільського населення України. Насамперед, це обумовлено існуючими недоліками в організації шкільної освіти та відсутністю спеціальних навчальних закладів на селі, більш високим рівнем постаріння сільського населення, а також концентрацією зайнятості селян на виконанні рутинних операцій, які базуються на застосуванні традиційних методів і потребують переважно фізичної праці, з мінімальними вимогами до кваліфікації.

Гендерний аспект аналізу освітнього потенціалу свідчить про більш високий рівень освіти економічно активних жінок (24,0% – здобули повну вищу освіту та 29,0% – базову та неповну вищу, тоді як у чоловіків відповідні частки становили 20,0% та 20,3%).

Це підтверджує більшу спрямованість жінок на здобуття вищої освіти, що у подальшому зможе забезпечити їм кращі умови праці. Однак освітній потенціал жінок реалізується та оцінюється не у повній мірі (лише частково), що проявляється через утримання більш високої частки жінок у складі безробітних, вивільнених з економічних причин, порівняно з чоловіками. Натомість, частка звільнених за власним бажанням серед безробітних жінок нижча, ніж серед чоловіків, для яких характерне перевищення часткою звільнених за власним бажанням частки вивільнених з економічних причин.

Вищезазначене дає змогу зробити висновок про наявність значних проблем, пов'язаних з формуванням освітнього рівня сільського населення. Значна частина освітнього потенціалу населення залишається незатребуваною, що свідчить про низьку ефективність інвестицій у людський капітал та недооцінку інноваційної складової робочої сили.

У регіональному розрізі спостерігалася значна диференціація регіонів за рівнями економічної активності населення при превалюванні загальної тенденції до їх зниження. Причому темпи зниження рівнів економічної актив-

ності варіюються залежно від рівня економічного розвитку та ефективності проведення структурних реформ у регіоні. Так, найістотніше скорочення рівнів економічної активності спостерігалось в традиційно працедефіцитних регіонах (Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській областях). Діапазон зниження рівнів економічної активності населення в цих регіонах за період з 2000 по 2006 рр. коливався у межах від 0,1% у Закарпатській області до 10,3% у Вінницькій області.

Разом з тим за той же період часу в окремих регіонах (Чернівецькій, Луганській, Миколаївській та Рівненській областях) навіть спостерігалось незначне збільшення рівнів економічної активності населення. Найбільше рівні економічної активності населення підвищувалися у Чернівецькій області – з 53,6% у 2000 р. до 60,3% у 2006 р., що обумовлено, насамперед, відносно стабільним зростанням чисельності зайнятих у структурі економічно активного населення регіону [5, с. 135].

Однак, незважаючи на появу певних ознак позитивних змін, загалом зрушення в демоекономічній структурі економічно активного населення країни, що сформувалися протягом останнього періоду часу, відзначаються недостатньо високим ступенем динамічності та продуктивності, що негативно впливає на обсяги пропозиції робочої сили, та, відповідно, дестимулюючим чином впливає на розвиток ринку праці.

Водночас необхідно зазначити, що обсяги пропозиції робочої сили формуються під впливом посилення тенденцій постаріння населення, підвищення рівня смертності та зниження рівня народжуваності, що обумовлює погіршення демоекономічної ситуації в країні. Збереження значного демографічного навантаження на осіб працездатного віку істотно впливає на інтенсивність демографічних процесів та на формування обсягів пропозиції робочої сили.

Поступове переміщення вікових деформацій у більш старші вікові групи, триваюча тенденція падіння рівня народжуваності та утримання високого рівня передчасної смертності населення трудоактивного віку (передусім, чоловіків) також обумовлює суттєві зрушення у демоекономічній структурі населення країни, і, в кінцевому підсумку, негативно впливає на динаміку пропозиції робочої сили.

Джерела

1. *Розподіл* постійного населення України за статтю та віком (станом на 1 січня 2007 р.). Статистичний збірник. – Державний комітет статистики, 2007. – 416 с.
2. *An Aging World: 2001*. U.S. Department of Commerce, Issued November 2001. – 183 p.
3. *Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р.* (колектив авторів)/ за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с.

4. *Смертність населення України у трудоактивному віці (колективна монографія) / Відпов. ред. Е.М. Лібанова. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 211 с.*
5. *Економічна активність населення України 2003 / Стат. збірник. №6–3-92/183 від 20.06.2003. – К.: Держкомстат України, 2004. – 214 с.*
6. *Kaufman V. The Economics of Labor Markets. – Chicago etc.: Dryden Press, 1991. – 778 p. – P.45–87.*

Аннотація. В статтю проаналізовані соціально-демографічні детермінанти ринка праці, що стосуються факторів впливу на пропозицію робочої сили з урахуванням змін у статі-віковій структурі населення, визначені особливості змін у структурі економічно активного населення з урахуванням регіональних факторів.

Summary. The socio and demographic determinants of the labour market related to the analysis of the factors of influence of the labour force supply (from the point of view of sex and age structure of population are analyzed in the article, the features of the changes of the economic active population's structure are defined/

Стаття надійшла до редакції журналу 14.10.2007 р.